židinys Nr. 8 buvo per 1,5 m į rytus nuo keturkampio pietrytinio kampo. Jo ilgis 5 m, plotis - apie 1 m. Jame aiškiai išsiskyrė 10-15 cm storio rūdžių sluoksnelis, esantis maždaug per pjūvio vidurį. Visų židinių pjūviai netaisyklingi. Be to, visame plote židinių lygyje aptikta labai daug smulkių degėsių, lyg žaizdro žiežirbų. Rasta ir įvairių stulpaviečių, bet jų sistemos nustatyti nepavyko, nes išlikusios tik tarp duobių. Atrodo, kad anksčiau už kapinyną čia būta kažkokios ūkinės žmonių veiklos, gal metalo apdirbimo verslo. Tačiau sluoksnyje su židiniais (80-110 cm gylyje) nebuvo jokio radinio, leidžiančio jį datuoti. Galima tik konstatuoti, kad jis senesnis nei XVI-XVII a. kapai.

70 cm gylyje pasirodė, o 110 cm gylyje galutinai išryškėjo akmenų grindinys. Tai didoki 20x25x30 cm ir mažesni kalkakmeniai, sudėti ant nejudintos žemės apie 7 m^2 plote. Grindinys smarkiai žemėjo iš vakarų į rytus. Virš jo ėjo minėta tamsi organinės kilmės linija ir du kieto molio židiniai.

Karjero vakariniame pakraštyje, antroje perkasoje taip pat aptiktas vienas 50x30 cm dydžio ir 20-25 cm gylio židinys (perdegusi žemė, pelenai ir perdegę akmenys). Netoli jo rasta molinė šuké.

Jonas Stankus

BANDUŽIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

1988-1989 m. MA Istorijos institutas tęsė Bandužių (Klaipėdoje) kapinyno tyrinėjimus, pradėtus 1985. Tirtas kapinyno rytinis pakraštys - į rytus nuo 1985-1987 metais kasinėtų plotų. Ištyrus dar 960 m^2 plotą, aptikta 10 griautinių kapų. Dalis jų apardyti. 4 kapai (Nr. 83-85, 87) priskiriami moterims ir 6 kapai (Nr. 81, 82, 86, 88, 89 ir 90) - vyrams. Daugelio kapų duobių kontūrai neryškūs, tik kapų Nr. 81

ir 90 jie kiek ryškesni. Iš kontūrų matyti, kad duobės buvo pailgos, apvaliais kampais, galvūgalyje kiek platesnės. Minėtų kapų Nr. 81 ir 90 duobių dydis atitinkamai 250x100 ir 180x60-70 cm. Atrodo, kad ir kitų kapų duobės buvo panašaus dydžio.

Kiek galima spręsti iš kapuose rastųjų įkapių ir išlikusių griaučių, mirusieji laidoti nevienodame gylyje. Nuo ko tai priklausė - neaišku. Kapuose Nr. 86, 87, 88, 89 įkapės ir griaučių likučiai buvo 40-55 cm gylyje, o kapuose Nr. 81-85, 90 - įkapės ir griaučiai aptikti 65-90 cm gylyje. Mirusiųjų griaučiai daugelyje kapų visiškai sunykę, tik kapuose Nr. 87 ir 89 išlikę rankų ir kojų kaulai, kaukolių fragmentai. Pastaryjų likučiai aptikti ir kape Nr. 88.

Mirusieji laidoti įvairiomis kryptimis. Dauguma kapų orientuota į šiaurę, nukrypstant į šiaurės vakarus ir šiaurės rytus. Iš 6 vyrų du mirusieji palaidoti šiaurės vakarų kryptimi (k. Nr. 81, 82), trys - šiaurės rytų kryptimi (k. Nr. 86, 88, 89), o kape Nr. 90 - galva į pietvakarius. Iš 4 moterų dvi palaidotos galvomis į šiaurės vakarus (Nr. 85, 83), viena (Nr. 87) į šiaurės rytus, o ketvirtosios palaidojimo kryptis neaiški.

Buvo paprotys mirusioms moterims į kapą įdėti molinį puodelį. Moterų kapuose Nr. 83, 84, 85 tokie puodeliai aptikti prie kaukolių. Jie nedideli (aukštis - 4,2-6 cm, skersmuo petelių srityje - 5,6-6,5 cm, o dugnų skersmuo - 4,2-5,3 cm).

Kapuose nemaža papuošalų, darbo ir buities įrankių, ginklų.

Moterų kapuose darbo įrankių maža. Kape Nr. 85, mirusiosios juosmens srityje, ir plote 156 rasta po neornamentuotą smiltainio verpstuką. Jų aukštis - 1,3 ir 2,1 cm, o skersmuo - 4,1 cm.

Vyrų kapuose darbo bei buities įrankių daugiau. Kapuose Nr. 86, 89, 90 ir plotuose 136, 138, 146 bei 181 rasta geležinių tiesia geležte įtveriamųjų peilių. Jų geležčių ilgis nuo 13,6 iki 22 cm, o plotis - nuo 1,8 iki 2,7 cm. Kapuose peiliai aptikti mirusiųjų juosmens srityje.

Dalgių aptikta nedaug - 3 (k. Nr. 90 ir plotuose

142, 185). Kape Nr. 90 dalgis rastas mirusiojo blauzdikaulių srityje. Jo ašmenys ir kotas nukreipti mirusiojo galvos link. Dalgių geležtes šiek tiek lenktos, turi ryškias "kojeles" įtvėrimui. Geležčių ilgis - 26,5, 24,5 ir 21 cm, o plotis - 3,5, 3,4 ir 4,3 cm.

Įmovinių kirvių aptikta taip pat nedaug. Vienas toks kirvis rastas kape Nr. 90, o kitas - plote 185. Kape kirvis gulėjo mirusiojo pedų srityje ašmenimis į kapo duobės kraštą (kotas, matyt, buvo nukreiptas mirusiojo galvos link). Kirvių ilgis - 17 4 ir 17,5 cm, jų ašmenys truputį platesni koto kryptimi - 5,1 ir 4,5 cm.

Rasti 3 netaisyklingų stačiakampių formos smiltainio galąstuvai - kapuose Nr. 88, 90 ir plote 136. Jų ilgis - 8, 11 ir 9,5 cm, plotis - 2,5, 2,5 ir 3,2 cm ir storis - 1,7, 2 ir 2,8 cm. Kape Nr. 88 aptikto galąstuvo gale yra 0,5 cm skersmens skylutė virvutei perverti ir pritvirtinti prie juostos ar diržo. Šis galąstuvas rastas mirusiojo juosmens srityje. Kape Nr. 90 galąstuvas gulėjo mirusiojo kojų srityje, šalia dalgio.

Kiekviename vyro kape aptikta po ietigalį ir dar 17 ietigalių - atskiruose plotuose. Kapuose ietigaliai rasti mirusiųjų galvos kaireje ar dešinėje puseje. Gausiausią jų dalį (12) sudaro įmoviniai profiliuota plunksna ietigaliai. Jų aptikta kapuose Nr. 81, 82, 88, 89, 90, taip pat plotuose 138 (du), 140, 142, 146, 152, 156. Kai kurių ietigalių plunksnos - su pailga, iškilia briauna. Jų ilgis nuo 20,5 iki 30 cm įmovų ilgis - nuo 7,5 iki 13 cm.

Įmovinių ietigalių su ištęsto rombo formos plunksna rasta 5 (k. Nr. 86 ir plotai 137, 139, 160). Jie trumpesni už ietigalius profiliuota plunksna (plunksnos ilgis - nuo 11,6 iki 24,5 cm, o jų įmovų - nuo 7,5 iki 10 cm).

Įmovinių ietigalių karklapio formos plunksna aptikta tik 3 (pl. 180, 182 ir 185). Taip pat viename iš plotų rastas įmovinis ietigalis su lauro lapo formos plunksna.

Gausiausią įkapių dalį sudaro papuošalai. Ne-

maža jų rasta tiriamuose plotuose pavieniui - iš suardytų kapų. Dalis papuošalų nešiota ir vyrų, ir moterų. Lazdelinių geležinių smeigtukų rasta moterų ir vyrų kapuose. Storagalių žalvarinių apyrankių, puoštų sietelio raštu, aptikta vyro kape Nr. 82, moters kape Nr. 83, o dar 2 pavienės - plotuose Nr. 139 ir 154. Apvalaus ar trikampio formos skersinio pjūvio žalvariniai žiedai rasti vyrų kapuose Nr. 81, 89 ir moterų kapuose Nr. 83, 85 bei pavieniai plotuose 139 ir 157. Toks pats vaizdas ir su žalvariniais įvijiniais žiedais, kurių aptikta moterų kapuose Nr. 83, 85 bei vyro kape Nr. 89 (du), taip pat plotuose 178 ir 180. Antkakles ir seges nešiojo ir vyrai, ir moterys - tik skirtingų tipų. Deželine viela apvyniotų lankeliu antkaklė bei antkaklė su kabliuku ir kilpele rastos moters kape Nr. 85, o antkaklė su buožele ir ąsele - vyro kape Nr. 82. Lankinės žieduotosios segės, puoštos sietelio raštu, aptiktos vyrų kapuose Nr. 82 ir 89.

Tačiau dalis papuošalų būdingi tik moterų kapams. Galvos papuošalas iš 7 eilių žalvarinių įvijėlių rastas kape Nr. 85. Įvairių karolių taip pat daugiau moterų kapuose. Pavyzdžiui, apvarėlė iš 8 dvigubo nupjauto kūgio formos gintaro karoliukų aptikta kape Nr. 83, iš 14 gintaro ir 1 žalvarinio - kape Nr. 84, iš 7 gintaro ir 3 mėlyno stiklo - kape Nr. 85, iš 3 gintarinių - kape Nr. 87. Tiesa, 1 skritulio formos 1,4 cm skersmens gintaro karolis rastas ir vyro kape Nr. 89.

Puošnus krūtinės papuošalas aptiktas moters kape Nr. 85. Jis susideda iš 26 geležinių varpelio formos kabučių, suvertų ant virvelės. Tarp varpelių įverti gintaro, molio karoliukai dvigubo nupjauto kūgio, skritulio, pailgų formų, taip pat žalvarinės įvijėlės.

Rasta pavienių papuošalų fragmentų: žalvarinės vytinės antkaklės, smeigtuko kryžinė galvutė, apyrankės platėjančiais, iš vidaus gaubtais galais, įvijinės apyrankės. Įkapių gausumu vyrų kapai tarpusavyje beveik nesiskiria. Tuo tarpu moterų kapai šiuo at-

žvilgiu kontrastingi. Pavyzdžiui, moters kape Nr. 83 rasti 9 įvairūs radiniai, o kape Nr. 84 - tik 2, kape Nr. 85 - 14 radinių. Pastarajame kape aptikta: dėželinė antkaklė, antkaklė su kabliuku ir kilpele, 2 smeigtukai apskritomis "tutulio" formos galvutėmis, 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, karolių vėrinys, lankinė segė rombo kojele, lankinės žieduotosios segės dalis, galvos papuošalas iš 7 eilių žalvarinių įvijėlių, krūtinės papuošalas iš varpelių ir karolių, įvijinis žiedas, smiltainio verpstukas ir lipdytas molinis puodelis.

Remiantis kapuose rasta medžiaga, kapai priskiriami III-VI amžiams.

1989 m. Bandužių kapinyno tyrinėjimai užbaigti. 1985-1989 m. iš viso ištirtas 3131 m^2 plotas ir aptikta 90 kapų (iš jų 29 degintiniai). Surinkta 879 radiniai (įskaitant ir 1979 m. L. Vaitkunskienės tyrinėjimų radinius).

Kapinyne mirusieji laidoti nuo pirmųjų m.e. amžių iki XIII ar net XIV a. pradžios.

Jonas Stankus

PAILGOČIO KAPINYNO TYRINĖJIMAI

1989 m. MA Istorijos institutas tyrinėjo Pailgočio kapinyną, esantį apie 10 km nuo Šilalės, kairėje vieškelio į Pajūrį pusėje. Ištirtas 420 m^2 plotas ir aptikta 11 griautinių kapų. Iš jų 6 moterų kapai ir 5 vyrų. 10 kapų duobių kontūrai išryškėjo 35-45 cm gylyje. Vienuoliktojo kapo kontūrų nebuvo. Kapų duobės pailgos, apvaliais kampais, galvūgalyje kiek platesnės. Duobių ilgis 145-230 cm, plotis - 59-90 cm. Visose kapų duobėse pastebėta angliukų, kai kur - gana daug. Sprendžiant pagal tai, kokiame gylyje aptiktos įkapės, atrodo, kad mirusieji laidoti 40-55 cm gylyje. Laidojimo kryptis įvairi ir nepriklausė nuo mirusiojo lyties. Šiaurės rytų kryptimi palaidoti